

Çocuk Yayınları Editörlüğü

Fatih ERDOĞAN*

Yayımcılıktaki ekonomik darboğaz sürdükçe ülkemizde editörlüğün bir meslek olarak ne ölçüde gelişebileceğini kestirmeye çalışmak fazla iç açıcı bir zihin jimnastiği olmuyor. Hele bir de alanı çocuk yayınları editörlüğü diye sınırlandırca, insan sormadan edemiyor: Çocuk yayınları editörü kaç kişi var Türkiye’de? Çocuk kitabı yayıncısı kaç tane var ki, diye sorulabilir. Hiç de az değil, diyeceğim. Tabii bu çokluğu saptarken, ilk ele alınan ölçü kitapların üzerine basılı olan farklı yayınevi isimleri. Bu da yayınevlerini değil, yayınevi isimlerini saymak anlamına geliyor. Çünkü her yayınevi isminin arkasında her zaman tam anlamıyla bir yayınevini bulduğunu varsayabileceğimiz şüpheli. Sonuç olarak çocuk kitabı yayımlamaya girişmiş, kitaplar basmış, kitaplarının üzerine de ismini basmış bir yayınevini yayınevinden saymamak söz konusu olmayacağına göre, bir heves bir ya da iki kitap çıkarabilmiş, büyük bir olasılıkla ticaretleşmeyeceği için o noktada durup kalacak girişimleri de yayınevi sayısına almak gerekiyor. Bu da tabii ki toplamda çocuk yayınlarının Türkiye’deki durumuna ilişkin yanıltıcı bir bilgi oluşturuyor.

O hâlde ne yapılabilir? Yayınevlerine kendilerini var eden elemanlara (araç, gereç, amaç, bütçe vb.) bakılarak belli kategorilerle değerlendirilebilirler mi? Mutlaka değerlendirilebilirler ama doğrusu bu değerlendirmeyi ne ben yapabilirim, ne de bu yazının kapsamına sığar. Konuyu buraya getirmemin nedeni editörlük mesleğiyle yayınevi olma özelliği arasındaki bağlantıyı eşelemektir.

Editörlük (ya da yayın yönetmenliği) mesleği bir bakıma basımeviyle yaşit sayılır; çünkü Gutenberg de, İbrahim Müteferrika da makinalarının başına geçmeden önce neyi, nasıl basmaları gerektiği konusunda bir fikre sahiptiler. Yani hem matbaacı, hem yayımcı hem de editördüler. Günümüzde de bu tarzda çalışan “tek adamlar” baskı makinalarının başına geçip kendi yazdığı şiirleri basan, hatta vapurda, trende pazarlayarak dağıtımını da yapmaya çalışanlar yok değil. (Bir-iki yıl önce vapurda adamın biri bağıra çağıra Babıali’nin yayıncılarını kendisinin değerini anlamamakla suçlayarak öykü kitabını satmaya çalışıyordu.)

Martin Eden’de Jack London kapasitesiz editörleri yerden yere vururken, aslında editörlüğün ne kadar önemli olduğu konusunda unutulmaz bir ders vermiş olur.

Çocuk yayınları alanında özel bir editörlük türünden söz etmek için belki hâlâ erken. Zaten yalnızca çocuk yayınları yayımlayan yayınevleri az. Diğer yayınlarının arasında

* Dr., Çocuk kitabı yazarı ve çizeri, çevirmen, editör.

bir-iki çocuk kitabı dizisine yer veren yayınevlerinde ise çocuk yayınları bölümü diye ayrı bir bölümün var olması, bu ayrı bölümün başında da yalnızca çocuk kitaplarını yayımlamakla sorumlu ve yetkili birinin bulundurulması henüz yaygın bir uygulama değil. Bunun ekonomik gerekçeleri var tabii. Kitap satışlarının yüksek olduğu ülkelerde yayınevlerinin çocuk yayınları bölümleri başlı başına bağımsız bir yayınevi gibi yayın programlarıyla ve özel bütçeleriyle çalışıyor. Başlarında da mutlaka yetkin bir çocuk yayınları editörü var.

Çocuk yayınları editörlüğünde ‘yetkinlik’ ne anlama gelir? Ne tür çocuk yayınları editörü yetkindir? Hangi özelliklere sahip olmalıdır? Örneğin bir pedagog mu daha iyi yapabilir bu işi, yoksa bir edebiyatçı mı? Bir açık oturumda bir çocuk kitabı yazarına sormuşlardı, “Çocuk kitabı yazarının pedagoji eğitimi alması gerekir mi?” diye. Edebiyatla ilişkisi zayıf bir pedagogun da, pedagojiden habersiz bir edebiyatçının da çocuk yayınları editörlüğü konusunda aynı oranda başarısız olabileceğine tanık oldum. Yaşamın her alanına duyarlı bir bireyi bu duyarlıklarının toplamını yazma eylemiyle dışavurmasındaki kendiliğindenlik dışında hangi etiket “yazar” ya da “yazar değil” diye tanımlayabilir ki?...

Çocuk yayınları editörünün yetkinliğini çocuk kitabı yazar / çizerinin ürünü aracılığı ile iletmeye çalıştığı duyarlıklar toplamını karşılayabilmesiyle ölçebiliriz öncelikle. Bu da ürünün amaç ve nitelikleri hakkında yazar / çizerin ve editörün buluşmasını gerekli kılar. Öyküleriyle gelen bir yazar ya da resimleriyle başvuran bir çizerin temel amacı yayımlanmaktır. Editörün amacı ise, yayın programına, bütçesine uygun olarak kitap yayımlamak, daha doğrusu belli bir kitabın yayımlanıp yayımlanmayacağına karar vermektir. Ama editörün işi bundan çok daha önce başlar. Bir yayın programından söz ettik; bu yayın programının oluşturulmasında asıl iş editöründür. Hangi tür çocuk kitaplarına ağırlık verilecek? Yaklaşık kaç kitap çıkarılacak? Burada bütçe hazırlanması işi de editörün yayın programına bağlantılı bir iş olarak ortaya çıkıyor. Editör yayın programını oluştururken, satış etkenini de göz önüne almak zorunda. Ne tür kitapların neden satılmadığı, hangi tür kitapların ne kadar kâr getirebileceği konusundaki bilgiler yeni bir öneriyle karşı karşıya olan editörün yan kaygıları olarak karar vermesinde rol oynar. Öneri sahibi açısından çoğu kez, bütün bunlar geri planda kalır. Önerisi çok güzeldir ve hemen kapış kapış satacaktır. Ama gerçek öyle çıkmayınca nedenler bulunur: “Kapaktaki o kırmızı çok koyu kaçtı.” “Adımı küçük bastınız” vb.

Oysa editör için satış sonuçları (ender sürprizler dışında) çoğu kez şaşırtıcı olmaz (olmamalıdır). Çünkü editör zaten kitabın basılmasına karar verirken elinde satış istatistikleri, bunlara dayanan satış tahminleri vardır (olmalıdır).

Çocuk yayınları editörü yalnızca masasına gelen önerilerden bir seçim yaparak programını oluşturmaz. Çeşitli yöntemlerle okur beklentilerini saptar, boş alanları belirler ve buna göre belli tür kitapların hazırlanması için yazar / çizerlerle bağlantı kurar. Bu da yine okurla canlı ve sürekli bir ilişkiyi gerektirir. Anketler, okur mektupları, kişisel gözlemler yine editörün karar verme sürecinde etkili olacak bilgileri sağlarlar.

Çocuk yayınları editörü çocuk yayınları alanındaki bütün gelişmeleri izlemek zordur. Ülkemizde henüz pek yok ama çocuk kitapları alanında kuramsal yazıların yer aldığı dergileri, kitapları okumalıdır.

Çocuk yayınları editörünün bir de ülkemize özgü özel bir görevi var ki, bu biraz da

onu editörlük mesleğinden de farklı bir düzeye itiyor. Yeniye, özgünü ortaya çıkarmak. Ne yazık ki, (çocuk) yayın hayatımızın oluşumu çılgın önerilerle gelen bir yazar ya da çizeri çok fazla teşvik edici değil. Editör normal olarak heyecanlı ve hevesli yazar / çizeri dizginlemek, onu “ayakları yere basan” bir ürüne doğru yönlendirmek zorundayken, bize çoğunlukla bir ara ya okul ödevi olarak ya da başka bir nedenle yapmış olduğu resimleri “satmak” isteyenler geliyor. Yeni bir şeylerin heyecanını yaşamak, o heyecanı bir ürüne, bir kitaba yansıtmak üzere kurulan coşku dolu diyaloglar da çocuk yayınları editörlüğü mesleğinin ender mutluluk anları oluyor, arada bir.

Yayıncılığın gelişmesini değerlendirirken en önemli ölçütlerden biri de bu alandaki yetişmiş insan sayısıdır. Yayın hayatının en temel meslek grubu olan editörlük hangi yönde ilerlemektedir? Yeni editörler gelişmekte ve bu meslek ilgi görmekte midir, yoksa yayın hayatı “editörsüz” mü yürümektedir? Hiç şüphe yok ki, yayın hayatının kalitesi, kaliteli editörlerin sayısı ile doğru orantılı olacaktır.

Yayıncılıktaki ekonomik darboğaz aşıldıkça ülkemizde editörlüğün bir meslek olarak da gelişebileceğini kestirmek mümkündür.

Resim: Feridun Oral